

SENDİKAL ÖRGÜTLENMENİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Aydınlık Dergisi, 28 Aralık 1997

Yıldırım Koç

Türkiye’de hızlı bir mülksüzleşme yaşanıyor. Bu mülksüzleşme ise küçümsenmeyecek boyutta bir işçileşmeyle birlikte geliyor. Türkiye’de yabancı sermayeli şirket sayısı 1980 yılında 78 iken, günümüzde 4000’i aştı. Yerli özel sektör de önemli yatırımlar gerçekleştiriyor. Kamu yatırımlarının iyice kısılması kamu kesiminin yeni istihdam yaratılmasındaki rolünü hemen hemen ortadan kaldırdı. Ancak özel sektör bu alanda genellikle zannedildiğinden daha etkili. Ancak, hızlı bir mülksüzleşme ve oldukça hızlı bir işçileşmeye karşın, sendikalar üye sayısını genellikle artıramıyor. Üye sayısının azalması ise, genellikle sanıldığığın aksine, sendikaların zayıflaması anlamına gelmeyebilir. Türkiye’de üye sayısı azalan sendikaların gücünün nasıl geliştiğinin tartışılması gerektiğine inanıyorum. Diğer bir deyişle, sendikaların zayıfladığı kanısında olmayanlardanım. Ancak çok daha büyük ve giderek artan bir potansiyel gücün bulunduğu da açık.

Örgütlenmenin önündeki engellerin saptanması ve kaldırılması, sendikaların daha da güçlenmesine büyük katkılarda bulunacaktır.

Bu konuda tartışanların bir bölümü, Türkiye’de sendikal hak ve özgürlüklerin kısıtlılığını gündemin birinci maddesine koyuyor. Gerçekten de 12 Eylül Anayasası ve Danışma Meclisi’nde bile görüşülmeden Milli Güvenlik Konseyi’nde kabul edilen 2821 ve 2822 sayılı Yasalar, birçok sendikal hakkı ortadan kaldırmıştır. Yürürlükteki mevzuatın demokratikleştirilmesi ve onaylanmış ILO Sözleşmeleri ile uyumlu hale getirilmesi, sendikal örgütlenmenin önündeki birçok engeli ortadan kaldıracaktır.

Ancak bu yeterli değildir. En az mevzuatın demokratikleştirilmesi kadar önemli olan, ve kanımca daha da öne çıkarılması gereken, yürürlükteki mevzuatın uygulanmasına olanak tanıyacak koşullardır.

Türkiye’de sendikal hak ve özgürlükler en geniş biçimiyle tanınsa bile, üç alanda önemli değişiklik gerçekleştirilmeden, sendikaların üye sayısının artması pek kolay olmaz.

Kaçak işçilik önlenmeden, iş güvencesi sağlanmadan ve işsizlik korkusu azaltılmadan, hızlı mülksüzleşen ve oldukça hızlı bir biçimde işçileşen geniş kitlelerin sendikalarda örgütlenmesi olanaklı değildir.

Türkiye’de kaçak işyeri sayısı artmaktadır. Bazı işyerleri hiçbir kayıta gözükmemektedir. Kayıtlı işyerlerinde kaçak işçi çalıştırma uygulaması da yaygınlaşmaktadır. Ayrıca, bazı evlerde, komşuların da katılımıyla, gizli imalathaneler oluşmaktadır. Eve-iş-verme sisteminin (sahte kendi-hesabına-çalışma uygulamasının) yaygınlaşmasıyla birlikte, kaçak işçilerin toplam sayısı toplam ücretlilerin yaklaşık yüzde 40’ına, yaklaşık 4,5 milyona ulaşmaktadır. Kaçak işçilik, işçiyi, onu koruyacak mevzuatın kapsamı dışına çıkarmaktadır. Yasalarınızda en gelişkin sendikal hak ve özgürlüklere sahip olsanız bile, kaçak işçiliğin yaygınlaştığı koşullarda bu hak ve özgürlükler kullanılamaz. Gelişmiş kapitalist ülkelerde standart-dışı veya atipik çalışma biçimleri yaygınlaştırılarak yürürlükteki mevzuatta yer alan hak ve özgürlüklerin kullanılması fiilen engellenirken, az gelişmiş ülkelerdeki belirgin yöntem, kaçak işçiliktir. Kaçak işçilik, yürürlükteki yasaların uygulanması doğrultusunda açılacak kampanyalarla azaltılabilir ve engellenebilir.

İş güvencesi olmayan işçi, yürürlükteki mevzuatta yer alan sendikal hak ve özgürlükleri kolayca kullanamaz. Türkiye, onayladığı 158 sayılı ILO Sözleşmesi ile, küçümsenmeyecek oranda bir iş güvencesi sağlama yükümlülüğünü üstlenmiştir. İş güvencesinin, işsizlik sigortasının ve işsizlik ödeneği süresinin sonunda devlet yardımının olmadığı ve işsizliğin

arttığı koşullarda, yürürlükteki mevzuatta yer alan sendikal hak ve özgürlükler fiilen ortadan kaldırılmıştır.

Türkiye’de iş güvencesinin yokluğunda işsizliğin artması, işçinin tepkisini sınırlamakta, yasalarda yer alan haklarını kullanma konusunda işçiyi isteksiz ve ürkek yapmaktadır. Türkiye’de hızlı bir mülksüzleşme yaşanmaktadır ve yaşanacaktır. Başka yazılarımda birkaç kez değindiğim gibi, kırsal kesimde IMF’nin talimatıyla yaşanan ve yaşanacak hızlı mülksüzleşme, milyonlarca insanı işgücü piyasasına sürecektir. Türkiye’de yıllık nüfus artış hızı ise, yüzde 2’nin altına düşmekle birlikte, hala önemlidir.

Örgütlenmenin önündeki engellere, mevzuatın anti-demokratikliği boyutuyla sınırlı bir yaklaşım yetersizdir. Yürürlükteki mevzuatın demokratikleştirilmesi önemlidir. Ancak onunla birlikte ve hatta ondan daha da öne çıkarılması gereken nokta, kaçak işçiliğin önlenmesi, iş güvencesinin sağlanması, işsizliğin azaltılması veya işsizlere işsizlik ödeneğinin verilmesidir.